

קונטרס

טעם זקנים

שיחות התחזקות בעבודת השם
ע"ד הסלולה של
רביה"ק מוהר"ן מברסלב זי"ע

מאת הרה"ח
ר' לוי יצחק בענדער ז"ל
מתובל בסיפורי עובדות מאנ"ש מדורות הקודמים
מתורגם ללשון הקודש
חודש תשרי שנת תשל"ה

מבין
**טעם
זקנים**
שיחותיו של
רבי לוי יצחק בנדר ז"ל

תוכן השיעור

מאן דאיהו זעיר איהו רב
הדיבור יש לו כח גדול
אם יש לך התבודדות אני מקנא בך...
תפילה בבחינת בית
ובעינן לנחותי לאוקורי נפשין...
אהלך כאמתך
הדרך החדשה
הקול היוצא מכר דעת...

ולא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים
ועתה אל תתלוצצו
ראיית פני הצדיק...
ס'זאל זיך דורכווארפן א מיצל
אל תתהדר לפני מלך
תעינו בשולחן ערוך...
חבש כובע ישועה בראשו...
חכמת התמימות והפשטות
אשפוך לפניו שיחי

כל הזכויות שמורות

שער ועימוד: י. גרוס

0527644765

הערות והארות מתקבלות בחפץ לב, נא להתקשר אל:

יוסף מענדל האס, מאנסי ארה"ב

1-845-200-0443 (מארה"ק: 0548-432-460)

לקבלת הקונטרס וכן ההקלטה (MP3) של השיעור, יש לפנות דרך האימייל:

Rlyb148@gmail.com

חודש תשרי שנת תשל"ה

ולא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים

(חסרה ההתחלה) - - - על כל דיבור שיצא מפיו רבינו, היה ר' אברהם בן ר' נחמן אומר: "מאחר שהדיבור כבר יצא מפיו הקדוש, נצרך הדיבור 'לעכשיו', והוא יהיה נצרך 'לעתיד', והוא יהיה נצרך גם 'לאחר התחיה'!"

כך אמר ר' אברהם בן ר' נחמן: "כל דיבור שיצא מפיו הקדוש!".

דיברנו כאן מקודם מענין 'דרך ארץ', עכשיו אנו מדברים מענין 'התרחקות מבדיחות', שרבינו כל כך הקפיד על ענין הבדיחות!

שמעתי מר' אברהם בן ר' נחמן: היה פעם ר' הערשעלע אסטראפאליער', בעולם עושים עסק ממנו (מספרים ממנו הרבה), יש בדיחות שמספרים בשמו, ספרים שלמים יש ממנו.

הערות ומראי מקומות

א. עי' עלים לתרופה - מכתב קע"ג: וצריכין לקבע תורתו ושיחותיו הקדושים בלב כל קה, עד אשר אפלו אחר מאה שנים כשיגיע העת לכנס בקבר ולשכב שם, גם שם יחיה את עצמו בדבוריו הקדושים, וכן לעת התחיה ולנצח, ולקיים "בהתהלכה" בעולם הזה "תנחה אותה, בשכבה בקבר תשמר עליה, והקיצות" וכו'. ועי' שיחות הר"ן אות קפ"ה: ואמר בפרוש בזה הלשון, כל הנהגה ונהגה שאני מצוה לעשות הוא סגלה, ותקון, ומועיל על מה שעבר, ועל העתיד, ולאחד ההסתלקות של האדם, ולימות המשיח, ולתחית המתים, ולעתיד לבוא.

אולם האמת היא שהוא היה אדם גדול, צדיק, והוא היה חסיד של ר' ברוך'ל, דודו של הרבי, אלא שהעניין שלו היה 'לומר בדיחות!' הוא היה אומר כסדר 'בדיחות', ב'טיש' הוא היה אומר בדיחות וכולם צחקו.²

היה פעם שר' הערשעלע הגיע לשבות אצל רבינו בעיר ברסלב, אמר רבינו לאנשיו: "ער וועט דאך זאגן ווערטלעך אזוי ווי זיין שטייגער איז, זאלט איר נישט לאכן!" [הוא הרי יאמר בדיחות כהרגלו, אתם אל תצחקו!]

וכך הוה, הוא אמר בדיחות, ואנשיו של רבינו לא צחקו, הייתה לו מכך חלישות הדעת, ואז רבינו הראה כמין חיוך – אבל אנשיו של רבינו לא צחקו!

הענין החמור של 'בדיחה' הוא, שהרי יכול להיות לפעמים אחרי שמדברים שיחה שלימה בעבודת השם – ועם 'בדיחה' אחת יכולים להחריב הכל! יכולים להחריב לגמרי!

במקום אחד אומר רבינו שזה 'פתח הטומאה'³ במקום נוסף אומר על כך רבנו 'תחילתן יסורים וסופן כליה!'⁴

הערות ומראי מקומות

ב. עי' ליקוטי הלכות הל' נפילת אפים ד' אות ה': ...וזהו הענין מה שהיו נוהגין כל הצדיקים הגדולים המפרסמים שהיו בימינו שעל-פי רב היה להם אנשים שהיו כמו בדחנים, והיו עושים לפנים כל מיני צחוק ופשטות מפרסם והכל בשביל שמחה...

ג. עי' ליקוטי עצות המשולש - אוצר היראה, ערך ליצנות ולשון הרע בסופו: אמר המעתיק: שמעתי י ממש בעל המחבר ספר 'ליקוטי הלכות' ז"ל שאמר בעל-פה, שעקר הטמאה ופתח הטמאה הוא ליצנות, ואסמכה אדברי רבותינו ז"ל שאמרו (יומא ל"ח ע"ב): הבא לטמא פותחין לו, שנאמר: "אם ללצים הוא יליץ" וכו', השם יצילנו.

ד. ספר המדות, ערך ליצנות אות י'. ועי' גמ' עבו"ז דף י"ח ע"ב.

חודש תשרי שנת תשל"ה

ישנו מדרש – כתוב "ולא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים" – הקב"ה לא הנהיג את עם ישראל דרך 'פלשתים', אומר המדרש: מדוע? כיון שהפלשתים היו 'לצים' – הם היו אומרים בדיחות!^ה

הפלשתים היו אומרים בדיחות, הקב"ה חשש שמא כל הנסים שהיו במצרים, הפלשתים יחריבו עם בדיחותיהם, עם ליצנות הם יחריבו הכל! אמר הקב"ה, שלא ינהיגו את עם ישראל דרך 'ארץ פלשתים'! – כזה מדרש יש.

הם היו מלאים בליצנות, גויים מלאים בבדיחות, לכן הקב"ה לא הנהיג אותם דרך 'ארץ פלשתים', כיון שהם יאמרו בדיחות, ואת כל 'ציאת מצרים' הם יהפכו לכלום!

ועתה אל תתלוצצו

(ר' משה ביננשטוק: אחרי שרבינו אמר את 'שלשת התנאים' על אמירת בדיחות, האם הכוונה היא שלא שייך לומר כלל בדיחות?) בוודאי שלא, בוודאי! כיצד זה יכול להיות אחרת?

רבנו אמר: "איר קענט זאגן א ווערטל נאר ס'זאל אין זיך האבן דריי תנאים: ער זאל נישט הנאה האבן דערפון, נישט מיינען יענעם טרעפן, ס'זאל נישט זיין קיין ניבול פה" – מיילי דבדיחותא מוכרחים לשלשה תנאים: א'! שהמספר לא יכוון לכבוד עצמו, ב'! לבלי להתכוון לפגוע בכבוד הזולת, ג'! שלא יהיה בזה ניבול פה"; והפטיר ואמר: "און היינט זאגט ווערטלאך..." – כעת אמור/תאמרו מיילי דבדיחותא..."

מאחר שרבנו אמר - 'היינט זאגט ווערטלאך', איז דער פשט: אז ס'קען גארנישט זיין קיין ווערטל! - פירוש הדבר הוא – שכמעט ולא שייך לומד בדיחה!

הערות ומראי מקומות

ה. עפ"י גמ' עבו"ז דף י"ט ע"א, עי' בספר ילקוט מנחם פרשת בשלח עה"פ "ולא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים".

ו. כל מיילי דבדיחותא מוכרחים לשלשה תנאים: א' - שלא יהיה בזה ניבול פה, ב' - שהמספר לא יכוון לכבוד עצמו, ג' - לבלי להתכוון לפגוע בכבוד הזולת. (שי"ש"ק).

(רמ"ב: אם כן מילתא דשטותא שייך רק עם תנועות?) יש עניין של 'מילתא דשטותא', אבל כאן מתכוונים 'למלתא דבדיחותא', ישנם רבים שאומרים בדיחות, באומרים "רבנו הורה לעשות מלתא דבדיחותא".

מי שלא ראה את אנשי שלומינו עושים 'מלתא דבדיחותא', לא ראה איזה מין חן היה 'למלתא דבדיחותא'! היה לזה חן!

היו עובדי ה' מופלגים – "ר' אפרים בר' נפתלי", הוא עבד את ה' משתים עשרה עד שתים עשרה ללא הפסקה! מהשעה שתים עשרה בלילה, עד שתים עשרה (חצות היום), שתים עשרה שעות הוא עבד את ה'!

הוא התגורר בארץ ישראל שנים רבות, והיה נוסע לאומן על 'ראש השנה', מנהגו היה להיות 'ראש השנה' באומן, ובסוכות בעיר טשעהרין, אצל בתו שהתגוררה בטשעהרין, ומיד לאחר סוכות הוא חזר לארץ ישראל.

באחת השנים הוא נחלה, ולא היה ביכולתו לחזור, אז הוא נשאר בחו"ל, בינתיים נהיה קר מאד, והוא היה לבוש עדיין בבגדי קיץ, איתם הוא הגיע לאומן מארץ ישראל, לכן הוא מוכרח היה להישאר כל החורף בחו"ל, הוא שהה אצל ר' נחמן טולטשינער באומן כל החורף.

באומן בזמנו של ר' נחמן טולטשינער במשך כל ימות השנה לא היו שכיחים כל כך אנשים בקלויז, רק בראש השנה! בשאר ימות השנה היה בצדו של הקלויז חדר קטן, שם התפללו, ובקלויז הגדול לא התפללו והוא לא היה בשימוש.

אבל כשהוא ("ר' אפרים בר' נפתלי") היה שם באומן, הוא התפלל בקלויז הגדול, עבד את ה' כל הלילה, משתים עשרה עד שתים עשרה! עבודת ה' שלו שם הייתה נוראה!

לאחר מכן שמחתו הייתה לאין שיעור, השמחה שלו – כזה מין אדם שמח הוא היה – אותו ר' אפרים, זה היה ממש נורא!

חודש תשרי שנת תשל"ה

השכנים היו אומרים לר' נחמן טולטשינער: מי הוא היהודי הזה? חצי יום הוא בוכה, חצי יום הוא רוקד, מי הוא היהודי הזה?! ר' נחמן אמר עליו: "ביי דעם איד איז א האלבן טאג יום כיפור און האלבן טאג שמחת תורה!" [אצל היהודי הזה חצי יום יום כיפור וחצי יום שמחת תורה!] כך אמר ר' נחמן טולטשינער על ר' אפרים.

ר' אפרים היה עושה לפעמים 'מילתא דבדיחותא'! - בשנים ההם עוד לא היה מקורר, היום כבר יש לכולם מקורר, באותם שנים – הציבור הגיע לראש השנה לאומן, ר' נחמן טולטשינער הכין את הסעודות לראש השנה, ולדגים היה קצת 'ריח', ור' אפרים אמר (בעת אכילת הסימנים בליל ר"ה) "יהי רצון שיסרחו שונאינו", מלתא דבדיחותא...

ראיית פני הצדיק...

היו נוסעים לאומן על ראש השנה, גם הרב מטשעהרין היה נוסע עם כולם ביחד, ורצו לכבדו, 'הרב של טשעהרין!' והרב התבטא: "השארתי את 'הרב' בטשעהרין, לא הבאתי אותו איתי!".

זו מלתא דבדיחותא, כשהוא אמר – זו לא היתה סתם אמירה!

התקרבותי בשנת תרע"ד, והוא נפטר בשנת תרנ"ד, עשרים שנה אחרי הסתלקות הרב מטשעהרין, הייתי בעיר טשעהרין וכל האנשים שם עוד זכרו אותו היטב, כך גם באומן, כולם הכירו אותו היטב.

שמעתי מאותם יהודים, שהרב מטשעהרין עמד בראש השנה עם הפנים לקיר במשך כל התפילה, הוא לא סובב פניו לציבור! כשהוא כן הסתובב, ראו שפניו בוערות כאש, ונחלי דמעות שוטפות את כל פניו, פניו בערו כלפיך אש, אולם במשך זמן התפילה – הוא עמד עם הפנים לצד הקיר.

בערב ראש השנה לפני מנחה, הוא נהג לערוך סיבוב בקלויז, ולהביט על כל אחד מאנשי שלומינו! הוא אמר: "זו ראיית פני הצדיק!"

כולם ידעו שהרב מטשעהרין עורך סיבוב לפני מנחה, מסתובב בקלויז, ומביט על כל אחד!

אנו מדברים כאן 'מצדיקים', 'מצדיקים', אולם הם לא היו 'מפורסמים', רק 'צדיקים'!

שייזרק ביניכם איזה 'מיצל'

החסידות של רבנו הייתה מלובשת 'בדרך ארץ' נפלא, 'בדרך ארץ' נפלא! כך זה התנהג במשך כל השנים, כל השנים, עם 'דרך ארץ' נפלא!

היה פעם שרבנו התעכב זמן מה לפני שנכנס אל אנשי שלומינו^ז, אחר כך אמר רבנו: "איך האב זיך אויסגעקוקט אויף מיינע לייט, האב איך געזעהן אז זיי וועלן זיין ארימעלייט, האב איך גע'פועל'ט ביים אויבערשטן, ס'זאל זיך דורכווארפן א 'מיצל'!" [הסתכלתי על אנשי, ראיתי שהם יהיו עניים, ופעלתי אצל השי"ת, שייזרק ביניהם איזה 'עשיר'!].

'מיצל' פירושו באוקראינית, אדם בעל מעמד, עשיר מכונה 'מיצל', "פעלתי אצל השי"ת, שייזרק איזה 'מיצל'!" שיהיה ביניהם גם אחד 'עשיר'!, אולם ההמון עם היו כולם עניים, עניים ואביונים, אך למרות זאת 'הדרך ארץ' שראו אצלם היה נפלא ביותר!

הערות ומראי מקומות

ז. עיי' ליקוטי מוהר"ן תו' ד', ועיי' פרפראות לחכמה שם אות כ"ד: התיקונים שנעשין על ידי הסתכלות פני הצדיק עיין בסי' קצ"ב שבכל ספר וספר נמצא דמות דיוקנו ואור פניו של זה הצדיק והחכם שחידש אלו הדיבורים שבזה הספר ועיין בסימן קנ"ג מבואר שם שהתלמיד כשזוכה הוא מקבל אור הפנים של הרב ממש וכו' ועיין סימן ר"ל.

ח. עיי' שיש"ק [הנדמ"ח] ח"ב אות שכ"ד.

אל תתהדר לפני מלך

אני עוד זוכר את ר' מיכל'ע (נכד מוהרנ"ת) הוא היה יהודי צדיק, 'הביטול' שלו! בראש השנה בשעת התקיעות, ובשעת קריאת התורה, הוא התכופף כדי לשמוע טוב יותר, ובאם רצו לחלוק לו איזה כבוד, הוא ברח כמו 'מאש'! פחד 'מישות' מכבוד כלשהו, היה בעיני עצמו 'כלום'!

מובא אכן בתורה "ט' תיקונים"^ט, תורה שנאמרה בראש השנה, שם אומר רבנו, "אל תתהדר לפני מלך" – בראש השנה צריך להשתדל לא להתבלט! "דלא אתחזיא, כי צריך להקטין את עצמו, ולא יתלה בזכותו, בבחינת 'אל תתהדר לפני מלך'!".

רבנו אומר "דלא אתחזיא", כשהודי נכנס לאיזו עבודה בעבודת ה', או כשמגיע ראש השנה: "שלא תראה!".

עשו כל מיני תחבולות כדי שביום הזה, ראש השנה, לא יראו! "אל תתהדר לפני מלך", איפה שרק יכלו התחבאו, פחדו שמא יאמרו איזה שבח! היום ראש השנה, 'דלא אתחזיין' – אומר רבנו, שלא יראו!

האמונה ברבנו הייתה גדולה מאד, האמונה ברבנו הייתה נפלאה ביותר, וכל דיבור מרבנו עשה רושם נפלא על האדם!

הערות ומראי מקומות

ט. ליקוטי מוהר"ן תו' כ' אות י': תקונא תליתאה, אשתכח מתחות תרין גקבין ארחא מליא דלא אתחזיא ... כי צריך להקטין את עצמו, ולא יתלה בזכותו פנ"ל, בבחינת: "אל תתהדר לפני מלך".

י. רלוי"צ שמעה בשם ר' מיכל'ע נכד מוהרנ"ת ז"ל, עי' שיש"ק [הנדמ"ח] ח"ב אות תשט"ו.

תעינו בשולחן ערוך...

ר' געצ'ע ערך פעם 'ברית' בראש השנה, איך האב עס נישט דערכאפט, לא הספקתי, עוד לפני שהגעתי לאומאן... (היינו לפני ר"ה תרע"ה שאז בא רלו"י לאומן), כאמור בראש השנה היה ברית, ור' געצ'ע רצה שהברית תתקיים בקלויז לפני התקיעות!, וכמו שנפסק בשולחן ערוך^א.

אולם היו שם גם 'גבירים', והם אמרו: "לעכב את הציבור? – שיערכו את הברית אחרי התפילה, ומי שירצה יישאר!", גבירים!

לבסוף הסכימו ביניהם שישאלו את ר' אברהם בן ר' נחמן, והוא זה שיחליט, ר' אברהם נכנס ואמר: מדוע אתם שואלים אותי? תעינו בשולחן ערוך, מה שהשולחן ערוך פוסק – כך תעשו!", הוא לא רצה לענות!

כל כך פחדו, הוא הרי ידע ששואלים אותו, ועושים אותו בכך 'לאחד', שהוא יהיה 'הפוסק'?! "מדוע אתם צריכים לשאול אותי? תעינו בשולחן ערוך!".

ראו אצלם את הפחד, ממש כמו אחד שפוחד 'מהגיהנום', כך הם פחדו מכבוד!

כל כך פחדו 'מישות', 'מכבוד', שהחביאו את עצמם בכל מיני תחבולות, בכל מיני עצות, שלא יראו.

חבש כובע ישועה בראשו...

- רבנו חבש שטריימל – ולרבי נתן היה את השטריימל של רבנו אולם הוא אף פעם לא חבש אותו! כשרבי נתן עמד בראש השנה במקומו הוא החזיק את השטריימל בכיס הפנימי במעילו!

יא ~~~~~ חודש תשרי שנת תשל"ה

השטריימל של רבנו לא היה כמו השטריימלים של היום, זה היה צר יותר, ובראש השנה הוא החזיק את השטריימל בכיס הפנימי במעילו, וכך הוא התפלל עם השטריימל של רבנו!

באחת השנים כשהייתה התנגדות עזה, ביום ראש השנה, הם זרקו אבנים, עד שמוכרחים היו לסגור את התריסים מבפנים, והדליקו 'עששיות' – באמצע היום! עששיות נפט, ביום!

כך זה היה נראה בחוץ, כל סביבת הקלויז הייתה מלאה באבנים, במקלות, זה היה נורא!

סיימו להתפלל, אולם הציבור לא יוצא! אף אחד לא יוצא, כולם מחכים! שאל מוהרנ"ת: מדוע? מדוע לא יוצאים? השיבו לו: שאי אפשר לצאת, 'חושך' בחוץ, אי אפשר לצאת!

הוציא ר' נתן את השטריימל של רבנו מכיס מעילו, חבש את השטריימל, ויצא לפני כל הציבור, ומיד בראותם את ר' נתן, כולם נמלטו! לאחר מכן כבר יצאו כל הציבור.

רק אז הוא חבש את השטריימל של רבנו!

חכמת התמימות והפשיטות

צריך להרבות בתפילות לפני השי"ת, יהודי צריך להרבות בתפילה ובלימוד התורה ולשמור את הזמן, צריך אם כן להרבות בתפילה להשי"ת, "דלא אתחזיין", שלא יבלטו!

גדולי אנ"ש ייחדו על ענין זה 'תפילות' כסדר, היו להם על זה 'שיעורים קבועים', וכל מיני עצות ותחבולות, שלא יבלטו, שלא ייראו!

אחרים עושים פעולות שהם כן ייראו...

היו להם כל מיני עצות, כל מיני תחבולות וערמה, להתחבאות, באופן שהם לא ייראו ויבלטו!²

כשהם נסעו בחזרה לאחר ראש השנה – והם לא נראו ובלטו, היה זה 'נצחון', כאחד שניצח במלחמה! "הוא היה בראש השנה ולא ידעו ממנו כלום!"³

ר' אברהם בן ר' נחמן היה פעם בעיר 'ראדזין', שם התגורר "ר' גרשון העניך" "בעל התכלת", אשר היה גאון עולם, ושם גאונותו יצא בכל העולם.

ר' אברהם בן ר' נחמן הגיע לשם, ור' גרשון העניך שוחח אתו, ומיד הוא הבין מי הוא ר' אברהם, הוא ראה את 'גאונותו' ו'צדקותו', ר' אברהם היה לבוש בבגדים פשוטים, כובע פשוט, הורה ר' העניך לאנשיו: "הכינו לו 'בגדי משי'!"

כשנודע לר' אברהם בן ר' נחמן שהכינו לו בגדי משי, הוא קם וברח! הוא אפילו לא נפרד מר' גרשון, הוא עזב את ראדזין באמצע הלילה!

זה היה ממש נורא, פחדו מכך, 'בגדי משי'!?

הערות ומראי מקומות

יב. עי' כוכבי אור - אנשי מוהר"ן, ראשי פרקים מן האותות והמופתים שנראו מאדמו"ר ז"ל בהקדמה: כפי אשר תהלה לאל כל ימי גדלתי בין החכמים בחכמת התמימות והפשיטות, והן המה אנשי מוהרנ"ת ז"ל אשר הפקירו את כבודם בכל מיני הפקרות בעבור האמת...

יג. עי' ליקוטי הלכות ה' ערלה ה' אות ז': ... וכל מה שמתקרב יותר להצדיק האמת כמו כן מרגיש שפלותו יותר, כי עקר בטול הגאות הוא על-ידי הצדיק שזכה לבחינת מה באמת כנ"ל, וכמו שכתב במקום אחר (בהתורה ואלה המשפטים לקוטי א סימן י' וכו'). ועי' ליקוטי מוהר"ן תו' קל"ה.

אשפוך לפניו שיחי

אנחנו, יש לנו רק 'דבר אחד', העצה של רבנו, לדבר דיבורים לפני השי"ת! זו עצה כזו, שיכולה לקלוע לכל מקום, ויכולה לעזור בכל מקום!"

אולם גם העניין של התבודדות צריך קצת 'פירוש', עיקר ההתבודדות פירושו: לספר הכל להשי"ת! אשפוך לפניו שיחי! לספר הכל להשי"ת, "איך התפללתי היום", "איך אכלתי היום", האם היה לי בלבול באמצע התפילה? – לספר הכל להשי"ת כמו לחבר טוב^{טו}, זו היא התבודדות באמת! אשפוך לפניו שיחי, להשיח הכל להשי"ת!

אחד שאין לו דיבורים – מדוע? כיון שאצלו ההתבודדות היא 'מלומדה', אצלו כל יום זה 'אותו דבר', אין לו התחדשות בהתבודדות!

עיקר ההתבודדות היא שיספר להשי"ת 'כל שיחו' ממש, 'אשפוך לפניו שיחי', כל מה שעובר על האדם ביום, או אז הוא יראה שכבר אין לו מספיק זמן, עוד יחסר לו זמן!

לספר הכל להשי"ת, זו היא התבודדות באמת! – רבנו אומר שיש 'התבודדות שאינו כראוי'^{טז} – אולם זו היא 'התבודדות כראוי', להשיח הכל להשי"ת, דברים שאני לא יכול לספר לאדם אחר, שלאדם אחר אסור לי לספר, כמו שהגמרא

הערות ומראי מקומות

יד. עיי' ליקוטי מוהר"ן תניינא סי' ק"א: כי עקר כלל ושרש ויסוד של כל העצות להתקרב להשם יתברך, הוא רק אמירת תהלים ושארי תחנונות ובקשות והתבודדות, לפרש שיחתו בינו לבין קונו, לבקש מלפניו שיקרבהו לעבודתו יתברך ... כי אף-על-פי שנמצאים כמה עצות טובות בספרי רבנו ז"ל, שהם מלאים עצות להתקרב להשם יתברך, אף-על-פי-כן על-פירוב קשה להאדם לקיים העצה בעצמה, על-כן העקר הוא תפלות ותחנונות ובקשות...

טו. עיי' כוכבי אור - אנשי מוהר"ן אות ד'.

טז. עיי' ספר המדות - ערך כעס אות לה.

מכנה אחד שמספר 'חצוף', לספר לאדם אחר עוולות שיש בידו – זו 'חוצפה'!¹, אבל לפני השי"ת צריך להשיח כל ליבו!

ממילא אם הוא ינהג בהנהגה זו, תהיה אצלו ההתבודדות בהתחדשות! בחיות! ותמיד יהיו לו גם 'דיבורים חדשים', כי הרי בכל יום יש לאדם מעברים אחרים, אם כן יש לו מה להשיח! יש לו מה לדבר!²

(כאן חסר קצת)

מאן דאיהו זעיר איהו רב

כשאחד מתייגע במשך שישים שנה על 'לימוד התורה', הוא אכן נעשה גאון! כשמתייגעים במשך שישים שנה על 'שפלות', נעשים עניו, אין ואפס! ככה זה בכל דבר.

ר' אברהם בן ר' נחמן – מי שהכיר אותו – אצלו זה היה מופלא! החכמה שהייתה לו בשפלות, בעניויות, זה היה נפלא! כל כך עבד על עצמו בעניין זה, ממש כלום, אין ואפס!

אנשים שהיו רחוקים ממנו אמרו: "אני הכרתי את ר' אברהם, הוא היה שותה תה חם ולחם יבש!"! היה לו לר' אברהם חולי מעיים, אסור היה לו לאכול לחם רך, הוא אכל לחם יבש טבול בתה חם, "אני הכרתי אותו, הוא שתה תה חם ולחם יבש!"! זהו, בזה נגמרה ההכרות שלו עם ר' אברהם!

הערות ומראי מקומות

יז. עי' ברכות דף ל"ד ע"ב.

יח. עי' ליקוטי הלכות הל' ראש חודש ה' אות ט"ו: וְזֶה בְּחֵינֵת סִפָּה, צֵא מְדִינַת קִבְעָה וְשָׁב בְּדִינַת אֲרָעִי, בְּחֵינֵת אֵל תַּעֲשֶׂה תַּפְלִתָּךְ קִבְעָה אֶלָּא רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל, זֶה שִׁיּוּדַע לְחֵדֶשׁ בְּהַ דְּבָר. וְזֶה זֹכֵינ׳ דִּיקָא בְּשַׁעוֹשִׁין מִתּוֹרֹת תַּפְלוֹת שְׂאֵז זֹכֵינ׳ בּוֹדָאֵי לְחֵדֶשׁ דְּבָר בְּתַפְלִתוֹ בְּכָל פְּעַם... ועי' עלים לתרופה - מכתב קנ"ז: שְׁזָה בְּחֵינֵת סִפָּה חֲדָשָׁה, שְׁצָרִיכָה הַסִּפָּה לְהִיּוֹת חֲדָשָׁה דִּיקָא, כִּי סִפָּה יִשְׁנָה יֵשׁ פּוֹסְלִים וְזֶה בְּחֵינֵת תַּפְלָה חֲדָשָׁה...

לר' אברהם בן ר' נחמן היה זה נצחון גדול, שהוא הצליח להעלים עצמו!

אני שומע מאנשים, שככה היה גם בארץ ישראל, כזו ההעלמה הייתה, הוא היה 'שמש', הוא סחב ספסלים על כתפיו, העמיסו אותו בספסלים, יותר מכפי כוחו, עוד ספסל ועוד ספסל!

הוא היה מסתתר בכל בתי הכנסת, פה בארץ ישראל, אף אחד לא ידע ממנו, זו הייתה כל חיותו – מה שהוא הצליח להסתתר.

כשרבנו היה באיסטנבול, רבנו הסתיר עצמו על ידי 'קטנות'^ט, רבנו אמר: "ארץ ישראל היא 'גדלות דגדלות', צריך שלפני כן יהיה 'קטנות דקטנות'!"^כ.

ר' אברהם בן ר' נחמן ידע זאת היטב – הוא ידע שכדי לזכות להיכלל בקדושת ארץ ישראל, מוכרחים לאחוז במידת 'הקטנות' באופן נפלא, וכפי 'הקטנות' של האדם, כן הוא זוכה 'לגדלות' של ארץ ישראל!

כשר' אברהם בן ר' נחמן היה מדבר מארץ ישראל, הוא כל כך בער, כל כך התלהב! 'כיקוד אש' ממש, ארץ ישראל בערה בו!^{כא}

ואנשי שלומנו מארץ הקודש היו אומרים: אותו דבר היה בארץ ישראל – כשהוא דיבר מרבנו, הוא גם בער והתלהב כל כך!

אצלו נתקיימו שני הדברים: כשהוא הגיע 'לארץ ישראל', הוא בער כאש לרבנו – כשהוא הגיע לרבנו, הוא בער כאש לארץ ישראל!

הערות ומראי מקומות

יט. עיי' שבחי הר"ן - סיפור נסיעתו לארץ ישראל אות י'-י"ד.

כ. עיי' חיי מוהר"ן אות קל"ט-ק"מ.

כא. עיי' ליקוטי מוהר"ן תו' קנ"ה.

רבנו אומר ששני דברים אלו הם באמת דבר אחד – 'ארץ ישראל' 'והצדיק' הם דבר אחד, אחד מעורר את השני!²²

הוא יהודי שכל כולו 'ארץ ישראל', וכל כולו 'רבינו!' [- 'ארץ ישראל' דיגער איד' און 'דער רבי'נס א מענטש'!!]

ואכן על מצבת קברו נכתב: "פה נטמן ר' אברהם בן ר' נחמן הלוי מארץ ישראל!" היו מכנים אותו בשם: "אברהם מארץ ישראל!"

יהודי צדיק, שהתייגע כל כך הרבה בעולם הזה, והוא מסתלק מהעולם בכזאת עניויות, בכזאת שפלות, שם זה הרי כל כך חשוב! כל כך גדול!

אכן כתוב בזוהר בפרשת 'שלח לך'²³, שר' שמעון היה למעלה במתיבתא, והוא אמר דבר בשם הריש מתיבתא: "מאן דאיהו זעיר איהו רב, ומאן דאיהו רב איהו זעיר!"²⁴, אחד שבעולם הזה הוא קטן, בעולם הבא הוא גדול! ואחד שבעולם הזה הוא גדול, בעולם הבא הוא קטן!" כך אמר ר' שמעון משמו את המימרא.

יודעים את זה, ובכל זאת אנו מתאוים לתפוס איזשהו מקום בעולם הזה...

הערות ומראי מקומות

כב. עי' ליקוטי מוהר"ן תניינא תו' מ', ועי' עלים לתרופה - מכתבי רבי נחמן טולטשינער, מכתב ה': "אשריכם אשר אתם יושבים בצל ארעא קדישא, ומסתמא משתוקקים ומתגעגעים להתאבק בעפר ציון הקדוש והנורא, אשר חפר ומצא שרש קדשת ארץ ישראל, כמרמז בספריי הקדושים והנעימים. ואשרינו שאנחנו זוכים להתאבק בפה בעפר ציון הקדוש והנורא, אשר חפר ומצא שרש קדשת ארץ ישראל, ומשתוקקים ומתגעגעים להתאבק בעפר אדמת קדש ארץ הקדש".

כג. דף קס"ח ע"ב.

הדיבור יש לו כח גדול

נחזור לענייננו – העצה שלנו היא רק: לדבר דיבורים לפני השי"ת, להשיח הכל לפני השי"ת! כן, יש לי המון ידיעות, אולם כשמגיע בשעת מעשה, אני רוצה, ורוצה, ורוצה!

לספר עוד הפעם ועוד הפעם, ולהיות 'עקשן' בדיבורים, לדיבורים יש כח! דיבורים יש להם כח!¹⁷

אדם צריך להאמין, שכל עוולה שהוא רואה בעצמו, זה רק מחמת שאין לו 'התבודדות'!

רבי נתן כך אמר: "וואו איך זעה ערגעץ א 'חסרון' – אדער האט ער גארנישט געבעטן, אויב ער האט געבעטן האט ער געבעטן ווינציג!". [היכן שאני רואה 'חסרון' כלשהו – או שהוא כלל לא ביקש על כך, אם הוא כן ביקש, הוא ביקש מעט!] זה לשון נורא "היכן שאני רואה 'חסרון' כלשהו!

אדם צריך לומר לעצמו: הרי יש לי חסרונות כלשהם, או שאני כלל לא מבקש עליהם, או שאני מבקש מעט מדי! אם אבקש כראוי החסרון לא יהיה!

זו 'המתנה' שקיבלנו מרבנו! אם היינו מצייתים לרבנו בדבר זה – בעניין של 'התבודדות', כל אחד היה על מקומו! הוא היה על מקומו היכן שהוא צריך להיות, אפילו בערך שלו, ערך קטן יותר, אבל הוא היה על מקומו!

יש לפעמים אחד שהוא לא מקומו, כיון שהוא "עושה מעשה זמרי ומבקש שכר כפנחס", ויש אופן אחר, שכל אחד יהיה על מקומו – אפילו אדם פשוט,

כשהוא מכיר את עצמו – הוא יודע היכן הוא אוחז, זו גם מדריגה! הוא יודע היכן הוא אוחז, הוא לא רץ למעלה!

”מקטן ועד גדול” – אומר רבנו^כ, אי אפשר להגיע למה שצריך להגיע, כי אם על ידי עצה זו “לדבר דיבורים לפני השי”ת!”

זהו באמת החבר טוב שלנו, חבר טוב באמת, לפניו אני יכול להשיח את כל ליבי!

בפני אנשים – אפילו אם יש לי חבר – איני יכול לספר לו בפרטיות, אסור לי לספר לו בפרטיות, בפני חבר מותר לספר בכלליות, מה ש’בכלליות’ עובר על האדם, אולם בפרטיות אסור לספר בפני אף אחד, רק לפני השי”ת, ולפני צדיק אמתי – בזמן ווידוי דברים!^כ אולם סתם כך – אסור לספר בפני אף אדם, רק לפני השי”ת!

(השואל: הרבי ר’ אלימלך מליז’ענסק כותב בספר ‘צעטיל קטן’ עצה גדולה, לספר בפני חבר נאמן מחשבותיו!?) מרבנו יוצא אחרת, בזמן שר’ יהודה אליעזר – מי שנסע עם רבי נתן לארץ ישראל, והוא עוד היה לפני כן אצל רבנו, בחיי רבנו, ובזמנו כשהוא היה אצל רבנו וכבר לא היה ווידוי דברים, אמר לו רבנו “שידבר עם רבי נתן”, ורבנו הוסיף ואמר: **”אבער דו זאלסט אים נישט דערציילן אלעס!”**^כ [אולם אל תספר לו הכל!].

וכך היה למעשה – רבי נתן לא רצה לשמוע! רק ‘תספר להשי”ת’!

הערות ומראי מקומות

כה. עי’ ליקוטי מוהר”ן תניינא סי’ ק’: ספרו לי שאמר, שמקטן ועד גדול אי אפשר להיות איש כשר באמת, כי אם על ידי התבודדות.

כו. עי’ ליקוטי מוהר”ן תו’ ד’ אות ח’.

כז. עי’ כוכבי אור – שו”ס אות נ”ו.

חודש תשרי שנת תשל"ה ט

אנ"ש היו אומרים: "על ציון רבנו שמה תשיח את לבך!"^כ לא רצו לשמוע!

(כאן חסר קצת)

כך אמר רבי נתן לבנו לר' יצחק – כשוחח אתו, שעל כל דבר צריך לבקש מהשי"ת - "אפילו כשנותנים צדקה צריכים על זה גם כן התבודדות", כך אמר רבי נתן!

ר' יצחק היה נותן צדקה לר' מרדכי'לע, אותו ר' מרדכי'לע התגורר בטולטשין, "מרדכי לא יכרע ולא ישתחוה" – ככה כינו אותו!

היה זה בזמן ההתנגדות, היה יש שם באמצע העיר טולטשין 'עמוד' גבוה, גבוה מאד, שם היה המקום של כל הלצים, כל יושבי הקרנות התאספו שם, ובזמן שההתנגדות הייתה גדולה - והמחלוקת הייתה מחרידה - הם לקחו את ר' מרדכי'לע והכריחו אותו שיעלה על העמוד, כשמסביב עמדו כל בני העיר, ורחמנא ליצלן – שיקלל את ר' נתן! הוא ניגש, ונתן שאגה: "ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה" (בניגון טעמי קריאת המגילה), ותיכף ומיד הוא ברח!^{כט} (גם כאן חסר קצת)

הכלל, כשר' יצחק נתן צדקה, הוא נתן רק לר' מרדכי'לע, וכשהוא הכין לעצמו מלבוש, הוא הכין 'לעצמו' מלבוש – ולר' מרדכי'לע מלבוש, הוא אף פעם לא לבש מעיל פרווה – ר' יצחק, כיוון שלא היה לו כסף לקנות שתי מעילי פרווה, ולעצמו לבד הוא לא רצה לקנות!

הערות ומראי מקומות

כת. עי' פרפראות לחכמה שם אות כ"ו: התיקונים שנעשין על ידי הוידוי לפני הצדיק, נעשה עכשיו גם כן על ידי שבאין על ציונו הקדוש ומרבין שם בתפלות ווידוים וכו', וזה מרומז בדבריו ז"ל במאמר זה בעצמו...

כט. עי' עלים לתרופה - מכתבי מוהרנ"ת קע"ג.

כשרבי נתן אמר בשיחתו שאפילו על נתינת צדקה צריכים התבודדות, נענה ר' יצחק ואמר: אבא, האם כשאני נותן צדקה לר' מרדכי'לע אני צריך התבודדות לפני כן? (כי היה נדמה בעיניו שהגיע לתכלית אהבת החבר עם ר' מרדכי, ולא ראה לכאורה מקום להתבודד ולהתפלל על זה) ענה מוהרנ"ת ואמר לו: "זאג איך נאכאמאל: טאמער האסטו התבודדות, בין איך דיר מקנא, אז נישט בין איך דיר נישט מקנא!" [אני אומר שוב: אם יש לך התבודדות, אני מקנא בך, אם לא אני לא מקנא בך!].

(ואח"כ אכן נסתובב שנעשה פירוד ביניהם לאיזה זמן, נענה ר' יצחק ואמר:) "לעולם לא הייתי מסתכסך עם ר' מרדכי'לע, היה זה רק כדי שאווכח שמה שאבא אומר זה אמת!"

חמי ר' אהרן קיבליטשער ז"ל היה פעם חולה מאד, והוא היה עני מרוד, וגם אני הייתי עני מרוד, נסעתי לר' אייזיק (ר' אייזיק מאומן ז"ל), זה שבנה שם את הקלויז, שייתן לי קצת צדקה, הרי "חמי כל כך חולה".

הוא נתן לי נתינה יפה, אמרתי לו: "ר' אייזיק, אולי זה מעט מדי?!" ככה אמרתי לו, והוא ענה לי כך: "יש לי כל יום התבודדות, יש לי התבודדות גם על צדקה!", זהו, יותר כבר לא דיברתי! יהודי שאומר כאלו דיבורים, "יש לו התבודדות גם על צדקה", איני יכול להתווכח אתו!

נו, הרי כך אמר רבי נתן, "אפילו על צדקה צריך גם כן התבודדות!" וכך גם הוא אמר "יש לי התבודדות גם על צדקה!"

הערות ומראי מקומות

ל. בהקלטה כאן לא נשמע ברור, והושלם עפ"י שיש"ק [הנדמ"ח] ח"ב אות תרס"ג.

תפילה בבחינת 'בית'

כמה 'חשיבות' ונחת רוח' יש להשי"ת מכך שמשיחים לפניו את כל לבו!
ישנו פסוק בתהילים: ^{לא} "הוא יקראני אבי אתה", הקב"ה אומר על דוד המלך:
"הוא קורא לי – 'אבי אתה!'", ככה משבח הקב"ה את דוד המלך!

"אבי אתה!" שכל דבר – זה 'אבא', כבן שמבקש מאביו, זה נקרא 'אבי אתה'!
שכל דבר אני מבקש ממך, כל דבר אני מספר לפניך! – כך מעיד עליו הקב"ה:
"הוא יקראני אבי אתה!", הוא קורא לי 'אבא'!

רבנו מביא בתורה י': "תפילה בבחינת בית"^ב, כשהתפילה היא 'בבחינת הר',
'בחינת שדה' – אלו 'השגות' גבוהות, אולם כשהתפילה 'בבחינת בית', הרי שאפילו
לגויים יש השגה בזה!

תפילה 'בבחינת בית' פירושה: כל דבר שאני נצרך לו – כמו 'בית'! אדם יכול
להיות ללא בית? ככה איני יכול ללא תפילה!

כשהתפילה היא 'בבחינת בית' – אומר רבנו – אזי אפילו להעכו"ם יש בזה
השגה!

"כי ביתי בית תפילה" – כשהתפילה היא בבחינת 'בית', אזי "יקרא לכל
העמים".

הערות ומראי מקומות

לא. פ"ט ז'.

לב. עי' ליקוטי מוהר"ן תו' י' אות ג': ולעכו"ם אי אפשר להם לידיע גדלתו של הקדוש-ברוך-הוא,
כי אם על-ידי בחינת יעקב ... הינו שיעקב קרא את מקום הבית המקדש, שהוא מקום התפלה
בית, שהוא מקום ישוב לבני-אדם, כי העלה את התפלה מהר וּשְׁדָה לְבַחֲנֵת בֵּית, שִׁישׁ בּו
תְּפִסָּה לְבַנְי־אָדָם יוֹתֵר מֵהַר וּשְׁדָה, כִּי בְּבַחֲנֵת בֵּית יֵשׁ גַּם לְעַכּוּ"ם הַשְּׂגָה, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב: "כִּי
בֵּיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקְרָא לְכָל הָעַמִּים"...

(כאן חסר קצת)

ר' נחמן טולטשינער קבע פעם מסמר בקיר, ותוך כדי כך הוא קיבל מכה באצבע מהפטיש, נענה ר' נתן: "פארוואס האסטו נישט געבעטן דעם אויבערשטן נאך איידער – ס'זאל נישט געבן א קלאפ אין פינגער?!". [מדוע לא ביקשת מהקב"ה לפני כן – שהפטיש לא יכה את אצבעותיך?!].

מה מונח בדיבורים אלו? שהנהגתנו צריכה להיות 'אבי אתה', על כל דבר שאני עושה, גם כשאני יוצא מהבית – הרי אנחנו רואים שכשיוצאים מהבית אפשר למעוד וליפול - צריך אם כן לבקש מהשי"ת, "שלא אמעד", כמו אב ובן! על כל דבר לבקש מהשי"ת!^{לב}

זו היא "תפילה בבחינת בית", ומזה נהיים קרובים באמת להשי"ת! וממילא כשקרובים להשי"ת – כבר רחוקים מכל המדות הרעות גם כן, השי"ת הוא הרי מקור האמת, וכשקרובים אליו, ממילא כבר רחוקים מדברים אחרים!

(כאן לא ברור) – 'חיים סטאלער', חמיו של שבתאי, הוא היה יהודי פשוט מאנ"ש, בעירו התגורר אחד 'חסיד טאלנא', מהחסידים הגדולים, אני עוד הכרתי אותו, הוא אמר כך: "לולא הדמעות שחיים סטאלער מזיל בלילות, הייתי מתנגד גדול עליכם, אך הדמעות שלו לא נותנות לי להיות מתנגד!"

הערות ומראי מקומות

לג. עי' שיחות הר"ן אות רל"ג: ...על הכל יִגְדֵל עֲצֻמוֹ לְהִתְפַּלֵּל תְּמִיד לְהַשֵּׁם יְתָבָרָה, עַל פֶּלַם מֵהַשְּׂחָר לֹא, אֶף עַל פִּי שֶׁהֶעֱקַר לְהִתְפַּלֵּל עַל הָעֶקֶר, דְּהֵינּוּ עַל עֲבֹדַת הַשֵּׁם יְתָבָרָה, לְזִכּוֹת לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו יְתָבָרָה, אֶף עַל פִּי כֵן גַּם עַל זֶה צְרִיכִין לְהִתְפַּלֵּל...

כג חודש תשרי שנת תשל"ה

שהשי"ת יעזור לנו שנתחדש בעניין של רבנו, שכל דיבור מרבנו יהיה חדש
בעינינו, חדש!⁷⁷

ובעינן לנחותי לאוקורי נפשי...

(רמ"ב: האם לא היה טוב יותר אילו ר' אברהם בן ר' נחמן היה מראה את גדלותו, אולי הוא יכול לקרב יותר
אנשים!?) לא, לא! ככה 'נדמה לנו' 'נראה לנו', אולם זה לא נכון!

'האמת' שיוצאת מכזה מין לבוש והנהגה, זו אמת שונה לגמרי! עיקר מה
שהשי"ת אוהב זה 'אמת'!⁷⁸

לנו נדמה 'שאלו היה כך' היה טוב יותר, אולם זה איננו נכון!

'לנו' נדמה שאילו היה לנו 'רבי' חי בגוף, אז ס'זאל ווען זיין א רבי'לע בייאונז!
היה יותר טוב, יותר נאה! נדמה לנו כך, כן? נדמה לנו? אולם האמת היא לא כך!
למרות שעובר מה שעובר, אולם מה 'האמת'!...

ר' אברהם בן ר' נחמן – יהודי שהתייגע על כך שהוא לא ייראה, שהוא יהיה
בבחינת 'אין', השי"ת עוזר לו!

הערות ומראי מקומות

לד. עי' עלים לתרופה מכתב י"ז: ולמען השם שלא יהיה דברים האלו ישנים אצלך חס ושלום,
מחמת שנדמה לך שאתה יודע אותם מקבר, כי באמת עדין לא התחלת לידע עד היכן עד היכן
מגיעים דברים אלה, והעקר לקיים בפשיטות באמת ושיהיה בעיניך בכל יום כחדשים; ובפרט
שדברים אלו הם מתחדשים לבקרים בכל יום מחדש בבחינת "חדשים לבקרים רבה אמונתך".

לה. עי' עלים לתרופה מכתב י"ד: ...אם תרצה נקדת האמת, אם תבקשנה ככסף וכמטמונים
תחפשנה, תבקש האמת בהפלטין של אמת, הנבנה על ידי אנשי אמת, על ידי בעל אמת, או
תבין יראת ה' ודעת אלקים תמצא...

כל השנים התייגע כל כך, הוא שם 'כוחות' ו'תחבולות' על כך, השי"ת עוזר לו שהוא זוכה לכך! זה לא דבר של מה בכך, זה לא נהיה כל כך מהר!

(רמ"ב: אתם שמעתם שבמשך שבע שנים הוא לא דיבר? הוא עשה 'תשובת הקנה')? אני לא יודע מזה!

קשה גם להאמין שזה נכון, כי מרבנו קיבלנו "שכן צריך לדבר!".

(רמ"ב: אומרים הרי שבימי חורפו לא יכלו לדבר איתו, היו זמנים שהוא התייגע!) זה כבר משהו אחר, אבל שהוא לא ידבר כלום? זה אני לא יודע!

אם כל השבוע הוא היה ביער, איך שייך שידברו איתו? הוא הרי היה ביער! אבל לומר שבשבת הוא גם כן לא דיבר? – זה אני לא יודע!

(השואל: ידוע שהיה לו רצון לחבר פירוש על 'פרי מגדים')? כן כן, הוא היה מופלא בגאונותו! (השואל: את זה שמעתם ממנו בעצמו?) דומה לזה קצת – שמעתי ממישהו אחר!

(השואל: הענווה של 'הפרי מגדים' ידועה – הוא כותב על עצמו כאלו לשונות של ענווה), הוא כתב את חיבורו 'פרי מגדים' על הקיר, לא היה לו נייר! אז הוא כתב על הקיר, לא יכלו להוריד את זה אחר כך, לכן נשאר 'צריך עיון', כי לא יכלו להבין את דבריו כל כך טוב... לכן הלשון כל כך קשה, לשון קשה, בקיצור, הוא מאד מקצר.

זה לא בא כל כך בקלות, צריך להתייגע ולעמול זמן רב בעבודת השם!

ישנה לפעמים כזו מין 'ענווה' שהיא 'תכלית הגדלות' – כך אומר רבנו בתורה י"א"ו, "ובעיני לנחותי לאוקורי נפשי", מין ענווה כזאת שהיא ממש 'תכלית הגדלות', זו לא ענווה כלל!

הערות ומראי מקומות

לו. שם אות ז': ...ובעיני לנחותי, לשון שפלות, הינו להיות שפל וענו, אף שהיה לאוקורי נפשי, לשון: "אוקיר אנוש מפז", הינו שהיה הענוה בשביל גדלות, כדי להתכבד ולהתקיר, כי מחמת

כה חודש תשרי שנת תשל"ה

ענווה אמיתית – עם 'אמת', זה לא דבר קטן, צריך לעמול ולהתייגע על זה הרבה מאד, להתייגע הרבה!

'אהלך באמתך'

(רמ"ב: בזמן המחלוקת על 'התכלת' הראו לר' אברהם בן ר' נחמן ראייה 'מר' שמשון אסטראפאליער", ור' אברהם אמר שיש לו ראיות טובות יותר?) לא, רצו להראות לו את 'הספוני טומני חול', שכתב הראדזינער! אמר ר' אברהם: "יש מקורות גדולים יותר", הוא אפילו לא רצה לעיין בספר, "יש לי מקורות גדולים יותר!".

(אחד הנוכחים: היה ספר 'פסול התכלת' כנגד הראדזינער, ר' אברהם שלל את הספר הזה, הוא אמר איזה דיבור על הספר!) בפולין היו הרבה שעשו כנגד, אבל הוא אף פעם לא עשה מריבות בגלל זה, הוא אף פעם לא רצה לנצח את השני! 'לא' אז 'לא'!

(רמ"ב: כשר' אברהם ברח מראדזין – כמסופר לעיל שלא רצה שיכבדו אותו – מסתמא הקפידו עליו!?) אדרבה, הוא נהיה עוד יותר חשוב בעיניהם!

האם הוא חשב כיצד הם יגיבו על כך? [וודאי שלא -] הוא פחד, אז הוא ברח, כאחד שבורח מפני האש!

הוא הסתכל מה השני יגיד?! כשחושבים מה השני יגיב על כך, זה כבר לא טוב, זה 'תכלית הגדלות' – 'לאוקורי נפשי'!

הוא 'באמת' ברח, הוא רעד מכך, בגלל זה הוא ברח!

זו אמת נפלאה, שמצריכה המון כוחות, להיות מלא בתורה ותפילה, ולהיות בעיני עצמו עניו ושפל! ועם 'אמת'!

הערות ומראי מקומות

שׂיׂוּדְעִין גְּדֹל בְּזוּי הַגְּדֹלוֹת, עַל כֵּן הֵם עֲנִוּים, בְּשִׁבִיל לְהַתְּכַבֵּד וּלְהַתְּיַקֵּר עַל־יְדֵי הָעֲנָוָה, וְזֶהוּ בְּחִינַת עֲנִוּוֹת שֶׁהוּא תְּכֵלֶת הַגְּדֹלוֹת...

לא היו הרבה אנשים כאלה!

(רמ"ב: הוא היה מדבר הרבה על יציאה 'מחוץ לישוב!')¹⁷ כשהוא דיבר הוא ידע עם מי הוא מדבר, ומי ראוי לשמוע את דבריו!

כך גם בחידושים, כשהוא רצה לומר חידושים, הוא בדק קודם מי הם הנוכחים, האם הוא ראוי, האם הוא צריך לשמוע, האם הוא יבין, אם לא - הוא לא דיבר!

כל זמן שאנחנו עדיין פה, צריך לבקש הרבה מהשי"ת: "הדרך אותי עם 'האמת שלך', 'אהלך באמתך!'"¹⁸

הדרך אותי עם 'האמת שלך', לא עם 'האמת שלי'; 'האמת שלי' מרמה אותי - ומשכנעת אותי: את 'זה' אתה צריך, את 'זה' אתה צריך - הדרך אותי עם 'האמת שלך'!".

הערות ומראי מקומות

לז. עי' ליקוטי מוהר"ן תו' נ"ב, ועוד.

לח. עפ"י דיבורו של מוהרנ"ת ז"ל, עי' שיש"ק [הנדמ"ח] ח"ג אות מ"ו. ועי' ליקוטי הלכות הל' יין נסך ד' אות י"ז: ... על-כן באמת צריכין לצעק ולזעק הרבה לה' יתברך שיוליכהו בדרך הישר והאמת תמיד, אולי אולי יזכה להתקרב לה' יתברך כראוי, ועל כן באמת צועק דוד המלך ע"ה, הרבה על זה, כמו שנאמר 'הורני ה' דרךך אהלך באמתך וכו'... כי צריכין לזכות גדול וישועה ורחמים גדולים והשתדלות ויגיעה גדולה כל ימי חייו, שיזכה לילה בכל עת בדרך הקדש באמת לאמתו ולא יטה לימין ולשמאל, באפן שיזכה להגיע למה שצריך איש הישראלי להגיע במקפר ימי חיי הבלו, שלא יטעה את עצמו ח"ו באיזה דבר על-ידי ציור האור הנ"ל, על-ידי קלקול הפלים ח"ו... [ועי' כע"ז בכוכבי אור - אנשי מוהר"ן אות מ' (ב)].

הדרך החדשה

(רמ"ב: למה מתכוון רבנו בתורה י', כשמשווה שאפילו כשצמיים תעניות – רצ"ל הבעלי גאוה – זה כמו 'שק' מלא 'חורים', מה המשל ומה הנמשל?)^{לט} 'שק' זה מה שהוא לא נקי, ויש לו חורים, וכאשר 'מתענה' הוא מנקה אותו, אולם 'החורים' נשארים עדיין! 'החורים' עדין קיימים! (רצ"ל, התאוות הקשורות בגופם, עיי"ש).

(כאן חסר קצת) חוץ 'מלהתענות' יש עוד דברים! הרי רואים – יכול להיות אחד שהתענה יום שלם, תשעה באב, ובמוצאי הצום הוא נופל לאכילה – ל'תאוות אכילה', בתפילת ערבית הוא כבר 'ממהר'!

הוא אכן 'מתענה', אולם נדרש 'שהחורים' יתמלאו... 'שהחורים' ייעלמו...

(גם כאן לא נשמע ברור, וכנראה שואלים על המובא בחיי מוהר"ן על החסיד מאמשרדס שהרג את היצר הרע ע"י ריבוי תעניות, ואמר רביז"ל עליו): **"א חידוש אויף אים!?"** [האם זה חידוש עליו?!].

אולם גם אצלו זה לא היה רק 'התעניות' לבד, היו עוד דברים, התענית לבד עוד לא עושה מה שהוא צריך לעשות!

הערות ומראי מקומות

לט. שם אות ד': ...אבל אלו הבעלי-גאוה מעקבים תאותו של השם יתברך ואינם מבקשים מצדיקים שיתפללו עליהם, כי חושבים שהתענו וסגפו את עצמם, ובזה הם צדיקים, אבל האמת אינו כן, כי כל התעניות שהתענו, אין זה אלא כמו שק שיש בו חורים הרבה, וכשמריקים את השק, אף-על-פי-כן נשארו בו החורים. והגוף נקרא שק, כמאמר התנא: "שיננא, שרי שקר". ואם התבוננו בעצמן היו רואים, אחר כל התעניות עדין נשארו אצלם כל תאותם קשורים בשקם הינו בגופם...

מ. עי' חיי מוהר"ן אות תקנ"ג: פעם אחת שספרתי לפניו מענין החסיד מאמשרדס שהיה מפרסם בבראד שנסע לארץ ישראל... וספרתי לו ששמעתי ממנו שאמר שכבר הרג את היצר הרע. השיב לי בלשון גערה ואמר, וכי מה צריכין לדבר שהרג את היצר הרע מאחר שהתענה כל-כף, כי החסיד הנ"ל התענה הרבה מאד...

רבנו הרי אמר כך: "תעניתים וסיגופים איז אן אלטער טראקט צום איבערשטן, התבודדות און תפילות איז א נייער וועג, און מען קומט ארויף אויפ'ן אלטן וועג!" – "תעניות וסיגופים היא הדרך הכבושה והישנה אל השם יתברך, התבודדות ותפלה היא הדרך החדשה אל השם יתברך; אולם בסופו של דבר חוזרים ושבים אל הדרך הישנה והישרה!".^{מא}

מאחר ורבנו כבר הודיע לנו את הדרך של 'תפילה', אסור לנו להתענות! צריך כן להתענות 'בתשעה באב' וכל שאר התעניות, רבי נתן גם כבר אמר: "אבער אז ס'קומט א תענית וואס דער שולחן ערוך הייסט פאסטן – זאל מען דאס כאפן ווי א לעקאכל!" – "אולם כשמזדמנת תענית שמצווה ה'שולחן ערוך' לצום – לחטפה (בשמחה) כמו 'לעקאכל'^{מב} (חתיכת עוגה)!".

האמת היא שהיינו צריכים להתענות הרבה, אולם רבנו הורה לנו שלא להתענות – לא להוסיף לעצמו תעניות!^{מג} "אולם כשמזדמנת תענית שה'שולחן ערוך' מצווה לצום – צריכים לחטפה (בשמחה) כמו 'לעקאכל' דבר טוב צריך לחטוף!"

זה הרי דבר נורא - אדם לא צריך לרמות עצמו – אחר כזה 'יום כיפור', יום קדוש, מגיע אחר כך כזו נפילה, כזו נפילה, זה הרי נורא! יתכן לזלזל בתפילת ערבית, רצים וחוטפים...

הערות ומראי מקומות

מא. הסיפור מאחורי השיחה ראה בקונטרס טעם זקנים מ"ט - פרשת שופטים תשל"ד. ע"י הקדמת השתפכות הנפש: **וְאָמַר פְּעַם אַחַת לְאַנְשֵׁינוּ: תִּנּוּ לְבַבְכֶם לִי וְאוֹלֵיף אֶתְכֶם עַל דְּרָף חֲדָשׁ שֶׁהוּא הַדְּרָף הַיֵּשֶׁן שֶׁדָּרְכוּ בוֹ אֲבוֹתֵינוּ מֵעוֹלָם, וְגַלְהָ לָנוּ אֲשֶׁר אֵין שׁוֹם עֲצָה לְהַנְצִיל מִגְדַל הַתְּגָרוֹת הַיֵּצֵר שֶׁתָּמִיד הוּא שׁוֹקֵק וּמִתְאַוֶּה לְהַכְשִׁיל אֶת הָאָדָם, רַק עַל-יְדֵי הַתְּבוּדָדוֹת... וע"י גם בשיחות שבסו"ס ליקוטי מוהר"ן סי' צ"ז.**

מב. ע"י שיח שרפי קודש [הנדמ"ח] ח"ג אות תי"א.

מג. ע"י שיחות הר"ן אות קפ"ה: **וְהִזְהִיר עַל מְקַרְבֵּיו שְׁלֹא יִתְעַנּוּ מֵעֲמֻן כָּלֵל רַק בְּיָמִים שְׂצֻה עֲלֵיהֶם.**

כט חודש תשרי שנת תשל"ה

מהיכן מגיע כל זה? מנסים לנקות את 'הגוף' – אולם ה'חורים' עדיין נשארים בגופו! ^{מז}

אולם מי שמשתוקק שלא יהיו לו יותר 'חורים', אצלו זה כבר שונה לגמרי, יש לו סדר אחר לגמרי!

(רמ"ב: רבי נתן אמר פעם שהוא היה רוצה ללכת ליער?) – "איך וואלט געוואלט אווקלאזן זיך אויף א קיילאכיג יאר חוץ לישוב, און בעטן דעם אויבערשטן ס'זאל מיר ווערן מבורר די ספקות וואס איך האב אוף תענית" "הייתי רוצה לצאת חוץ לישוב למשך שנה תמימה, ולבקש מה' יתברך שיתבררו לי הספקות שיש לי בעניין של תענית." ^{מח}

(רמ"ב: מדוע היו לו עדיין ספקות?) היו לו ספקות: כל כך הרבה תורות יש בליקוטי מוהר"ן שעוסקים בגדולת התענית^{מז}, אולם 'בעל פה' אנו מצווים 'שלא להתענות!' – היו לו ספקות!

(רמ"ב: אם כן מה שאנו לא מתענים, זה בגלל שהעניין נשאר על 'צד הספק? יכול להיות שיש צד שכן צריך להתענות?) אם תצא למשך שנה תמימה חוץ לישוב ותבקש על כך מהשי"ת, כבר תדע מה הייתה כוונתו של רבי נתן!...

אתה תמשיך בעבודת ה', תתפלל ותעסוק בתורה, תעשה מצוות ומעשים טובים, ותתענה בזמנים שיש חיוב בשולחן ערוך להתענות! ואם אתה רוצה

הערות ומראי מקומות

מד. כנ"ל בליקוטי מוהר"ן תו' י' אות ד'.

מה. עיי' ליקוטי תפלות ח"א תפלה ל"ז: ותזכני בכל-עת לדעת באמת הדרך הישר איה להתנהג בענייני תעניות נדבה, אם להתענות אם לחדל, ותזכני לידע האמת לאמתו ולהתנהג בדרך האמת כרצונה הטוב, פי לבי הולך אנה ואנה בענין זה, על כן הנני משליך עצמי עליה לבד... ועוד תפלות שם.

מו. עיי' ליקוטי עצות - ערך תענית.

באמת שהעניין יתברר לך, נו, תקיים את עצתו של רבי נתן, תצא לשדה למשך שנה תמימה...

(רמ"ב: 'שנה שלימה? מה הפירוש בזה שהוא היה צריך לבקש על כך זמן רב כל כך?!) נדמה לנו ש'שנה שלימה' זה המון זמן, כשתבין את העניין תראה ששנה זה לא המון זמן!!

היו מאנשי שלומינו שעשו התבודדות במשך 'שתים עשרה' שעות, כל כך הרבה! נשאלת השאלה: מהיכן הם לקחו כל כך הרבה דיבורים? (רמ"ב: מסתמא הם שאגו וחזרו על כל דיבור מספר פעמים) לא! לא! הם דיברו לה' יתברך!

נשאלת השאלה מהיכן הם לקחו כל כך הרבה דיבורים? התירוץ הוא, שאצלם זה היה 'מעט מדוי'!!

אלא מה – אני לא מבין מדוע – כי אין לנו הבנה באנשים כאלו כלל! אולם אם תהיה לנו הבנה בהם – הרי שאצלם זה היה 'מעט מדוי'! הוא אינו מסוגל להפרד מהשי"ת, הוא אינו יכול להפרד! הוא מוכרח! הוא הרי מוכרח!

רבנו אומר בתורה ס"ה בעניין התפילה: "אזי מבקש ומתחנן מהנפש לבל תפרד ממנו!"¹²

התירוץ הוא, שכל דיבור מרבנו הוא אמת! אנחנו צריכים להתאים עצמנו לדיבור, ובמה? על ידי שנבקש מה' יתברך!

לדבר הרבה דיבורים לה' יתברך, או אז נהיה קרובים יותר לכל דיבור של רבנו!

הערות ומראי מקומות

מז. עיי"ש אות ב': ...ותקף כשיוצא אות ראשונה, כגון אות ב"ת מתבת ברוך, אזי מבקש ומתחנן מהנפש לבל תפרד ממנו. כי איה תוכל להתפרד ממני...

הקול היוצא מבר דעת...

ר' נחמן שטערנהארץ (נכד מוהרנ"ת ז"ל, עלה מרוסיה לארץ ישראל בשנת תשכ"ז) זה שנפטר כאן בארץ ישראל – אביו היה "ר' איציק באבריניצער", הוא היה עובד ה' מופלג.

הייתה שנה אחת שהתאספו אצל ר' אברהם בן ר' נחמן הרבה מאנ"ש, הצטופפו, אולם ר' נחמן שטערנהארץ לא יכול היה להצטופף, הוא עמד מרחוק, והוא אמר כך – הוא היה האורח שלי – "לא הצלחתי לשמוע את דבריו של ר' אברהם בן ר' נחמן, שמעתי רק את קולו וזו אצלי זכייה גדולה!".

רבנו אומר באמת ב'ספר המידות': מ"ח 'הקול היוצא מבר דעת דקדושה' מסוגל ליראת שמים!

(רמ"ב: ר' איציק היה מאנשיו של ר' אברהם בן ר' נחמן?) **אה, אש אש!**

הם כולם היו מאנשיו של ר' אברהם – כל העובדים, כולם היו אנשיו של ר' אברהם, עובדי השם, חצות, התבודדות, היהודים שיצאו ליערות – לכולם הייתה שייכות לר' אברהם בן ר' נחמן!

כך זה גם בארץ ישראל! אלו שהולכים בדרך הזו – יש להם שייכות לר' אברהם בן ר' נחמן! תסתכל על אביו (כנראה שמתכוון לר' שמואל שפירא), הוא לא הכיר את ר' אברהם בן ר' נחמן, אולם בכל זאת, אביו הוא 'מאה אחוז' מאנשיו של ר' אברהם בן ר' נחמן...

לפני כן דברנו הרבה, שוחחנו בעניין 'דרך ארץ', אצל רבנו העניין של 'דרך ארץ' היה חשוב מאד, ואחד מהיסודות לעניין של רבנו! ^{מט}

אצל העולם, ה'חסידות' היא ההפך מ'דרך ארץ', דרך ארץ זה לא חסידות! אולם אצל רבנו היסוד של 'חסידות' הוא 'דרך ארץ'!

גם על כך צריך לבקש מהשי"ת, שיהיה לנו 'דרך ארץ', 'ישוב הדעת', שלא נהיה בהולים!

עובדי ה' מופלגים, ראו אצלם 'דרך ארץ' נפלא ביותר! זוכר אני את ר' אברהם בן ר' נחמן, אפילו לילד היה לו דרך ארץ! לילד היה לו דרך ארץ! לא לפגוע בשום אדם!

(השואל: שבת ברסלבר היה אוכל רק פעם אחת ביום?) כן, בשעה שתיים בצהריים הוא נכנס לבית הכנסת, התפלל מנחה, לקח אתו אורח, והלך לאכול ארוחת צהריים, ארוחת צהרים טובה הוא אכל!

גם 'שבת ברסלבר' שהיה איש פשוט, גם הוא עשה טוב מאד! הוא עשה טוב! ה'דמעות' שלו, למרות שלא הייתה בהם עמקות גדולה, ורגש גדול, אולם בכל זאת הם היו 'דמעות'!!

(כאן יש קטע מתפילת מעריב, ונשמע קולו המתוק של ר' יוחנן גלנט ז"ל בברכת 'השכיבנו')

הערות ומראי מקומות

מט. עי' שיש"ק ח"א אות ק"מ: (ובקונטרס טעם זקנים ו' - פרשת בהעלותך תשמ"ב), מאמר רביז"ל: ווען די וועלט זאל וויסן ווי אזוי איך לערן 'דרך ארץ', וואלטן 'קסרים' געשיקט די קינדער איך זאל זיי לערנען דרך ארץ!

**דרושים נציגים להפצה
בכל ארץ ישראל**

להצטרפות חייגו:

0548.432.460

חסיד ברסלב יקר!

טול חלק בהוצאות

הדפסת הגליון מדי שבוע.

חתום על הודאת קבע.

והיה שותף בהפצת אור הצדיק!

לתרומות: 0548.432.460